

Til kunnskapsdepartementet.

Høringsuttalelse fra Folkehøgskoleforbundet til NOU 2022: 16, *En folkehøgskole for alle*

Folkehøgskoleforbundet (FHF) takker for invitasjonen til å komme med høringsuttalelse til NOU 2022: 16 En folkehøgskole for alle. Vi har sett fram til denne utredningen med stor spenning, da den skisserer retning for skoleslaget i uoverskuelig fremtid. Utvalget har poengtert folkehøgskolenes dannelsoppdrag og samfunnsmandat, og gitt dette en tydelig plass i det norske utdannings-systemet. Vi ser på forslagene til endringer for framtidens folkehøgskole, som konstruktive forslag for å sikre at skoleslaget får beholde en tillitsfull frihet, i en historisk kontekst og tradisjon, og samtidig sikre mangfold i elevgrunnet og kvalitet i undervisning på alle arenaer.

Etter ønske fra departementet grupperer vi vårt høringsvar etter temaene i kapittel 14 i rapporten. Innledningsvis kommenterer vi forslaget til ny formålsparagraf spesielt. Formålsparagrafen legger premissene for helheten i folkehøgskolenes arbeid, og gir de overordnede føringene for samfunnsmandatet og folkehøgskolenes rolle i samfunnet.

Høringsprosess

Folkehøgskoleforbundet har behandlet NOU-rapporten på alle våre samarbeidsarenaer, og diskutert innhold og konsekvenser for skoleslaget. Folkehøgskolene tar mål av seg til å være demokratiske dannelsinstitusjoner, og vi har derfor lagt vekt på å lytte til skolene, elevene og våre lokallag i prosessen. Folkehøgskolens dannelsoppdrag blir virkeliggjort ute på skolene i det daglige, i møtet mellom elever og ansatte. Skolene, med et vidt spekter av ansatte, kjenner hverdagen og kan bidra til å se forslagene fra NOU-utvalget fra grasrotnivå. Våre enkeltmedlemmer og lokallag har gjennom rundskriv blitt utfordret til å sende inn sine bidra i høringsrunden. NOU-rapporten er grundig behandlet av forbundsstyret. Vi har arrangert dialogmøter med våre underutvalg, og utredningen har vært tema for våre årlige konferanser, bl.a. på tillitsvalgtkonferansen allerede dagen etter offentliggjøring. Til sammen danner dette grunnlaget for vårt høringsinnspill.

Medlemmer i styrene fra frilynts Folkehøgskoleforbundet og Informasjonskontoret for folkehøgskole, og fra tilsvarende organer i kristen folkehøgskole, utgjør Folkehøgskolerådet (FHSR). Innspill fra de fire organisasjonene danner grunnlaget for FHSRs høringsuttalelse. Her er alle folkehøgskole-utvalgets forslag kommentert. Folkehøgskoleforbundet ønsker likevel å særskilt kommentere noen forhold.

Kommentar til målsettingene – «Framtidens folkehøgskole»

Framtidens folkehøgskole skal

være åpen for alle.

Folkehøgskoleforbundet støtter målsettingen om at alle skal ha mulighet til å gå på folkehøgskole. Det er satt et særlig søkelys på mennesker med funksjonsnedsettelse, elever fra yrkesfaglige studieretninger i videregående skole og elever med lav sosioøkonomisk status. Forslagene som intenderer å legge bedre til rette for disse gruppene kan vi generelt slutte oss til. De konkrete forslagene kommenteres nedenfor.

Å være *åpen for alle* betyr i folkehøgskolekonteksten og med formålsparagrafen som utgangspunkt, at skolene i større grad skal være demokratisk *representative* for det norske samfunnet. I et demokratisk dannelsesperspektiv, er dette en grunnholdning FHF slutter seg til. For å ivareta denne representativiteten er det også et klart mål for folkehøgskolene å være mer enn et tilbud til «unge voksne i alderen 19 – 25 år». Mennesker i alle aldre vil ha nytte av de dannelsesprosesser og den dialogbaserte undervisningen som folkehøgskolene tilbyr. For å nå målsettingen om en folkehøgskole som er åpen for alle, er kurstilbud med kortere tidsrammer, rettet mot et stort spekter av befolkningen og mot ulike aldersgrupper, viktig å etablere.

fremme bærekraftig utvikling

FHF støtter at folkehøgskolene skal fremme bærekraftig utvikling. Dette er i tråd med folkehøgskolenes eget bærekraftvedtak fra 2019: <https://www.folkehogskoleradet.no/berekraftvedtak>

være en motvekt mot prestasjonsjag og press i samfunnet

[FHFs idé- og prinsippprogram](#) understreker at «Undervisningen i folkehøgskolen tar utgangspunkt i elevenes eget liv. Pensum- og eksamensfriheten gjør at skolene kan sette rammene for forpliktende fellesskap som skaper mot, lyst og ansvar for å delta og lære.» Folkehøgskolene har inntatt en autonom rolle, fått stor frihet og medfølgende ansvar. Utgangspunktet er elevenes motivasjon og læringslyst. Vår erfaring er at dette skaper læringsglede, gode fellesskap og øvelse i demokratisk tenking og fungering. Elevene er selv deltagere i utformingen av sitt læringsprogram, og eksamensfriheten minimerer prestasjonsjaget og øker mestringsleden.

forvalte kulturarven og gi historisk og kulturell forankring i det norske samfunnet.

Folkehøgskolene spiller en viktig rolle i å forvalte kulturarven og gi historisk og kulturell forankring i de lokalmiljøene de er lokaliserte i. Begrepet *opplysningstradisjon* slik det blir virkeliggjort innenfor folkehøgskolene sitt arbeid, trenger en utdypning. (Begrepene *folkeopplysning*, *folkelig opplysning* og *opplysningstradisjon*, blir kommentert under punktet om formålsparagrafen.)

være en arena for pedagogisk og faglig utvikling og innovasjon.

Et stort spekter av fag, linjer og aktiviteter speiler et pedagogisk og faglig landskap i folkehøgskolen, med engasjerte ansatte som stadig har sett fremover i utviklingen av den enkelte skole. Faglig innovasjon og nytenkning har bidratt til nye linjer og nye fagfelt. Skolenes demokratiske dannelsesideal speiler også en pedagogikk som bidrar til å myndiggjøre den enkelte gjennom deltagelse i fellesskapet, samtaler og refleksjon. Pedagogisk kvalitet og kompetanse har vært et ideal, men det har også vært nødvendig å knytte til seg mennesker med kompetanse fra stadig nye fagfelt.

Å være en arena for pedagogisk og faglig innovasjon forutsette at folkehøgskolene har mot, kreativitet og rammer til å knytte til seg personer med ulike faglig bakgrunn og at skoleslaget fremdeles gis tillit fra myndighetene til å utvikle sin pedagogiske egenart.

være tilstede i lokalsamfunnet

Alle folkehøgskoler er plasserte i et lokalmiljø. Å være tilstede i lokalsamfunnet, ha kontakt med befolkningen, være bidragsyter og ressurs er en viktig del av skolens læring og dannelsesopdrag. Dette er meningsfullt både for lokalbefolkning og elever. Å være til stede i lokalsamfunnet må også ses i sammenheng med rammene for kurs av kortere varighet.

arbeide for et globalt engasjement gjennom sitt virke.

Folkehøgskoleorganisasjonene feirer i 2023 50-årsjubileum for folkehøgskolenes internasjonale arbeid. Folkehøgskoleorganisasjonene har hatt sitt eget Internasjonalt utvalg, som tidligere ble finansiert av Norad-midler. Organisasjonene har fortsatt et eget utvalg som ivaretar globale spørsmål i tråd med FN's bærekraftsmål. Gjennom arbeidet med internasjonale og globale spørsmål har det blitt utviklet undervisningsopplegg som f.eks. «globalvettreglene»:

<https://www.folkehogskoleradet.no/iu-globalvettreglene>

Formålsparagrafen

NOU-utvalget foreslår følgende utvidete formålsparagraf for folkehøgskolene:

Folkehøgskolenes formål er å fremme allmenndanning, folkeopplysning, aktivt medborgerskap og menneskeverd. Folkehøgskolen skal bidra til økt livsmestring og mangfold, og være åpen for alle.

Den enkelte folkehøgskole har ansvar for å fastsette verdigrunnlag innenfor denne rammen.

Formålsparagraf og begrepsavklaring

Flere av begrepene som er benyttet i forslaget trenger en utdypning.

Begrepet «*allmenndanning*» har siden det kom inn i loven blitt diskutert mye i folkehøgskolene. Det har funnet sin form i [FHF's idé- og prinsippprogram](#): «*Folkelig danning er en prosess som utvikler evnen til å være oppmerksom på seg selv, sine medmennesker og den verden vi lever i.*» I mange av skolenes verdigrunnlag blir denne tre-trinns raketten brukt som grunnlag for lignende formuleringer. Det er med andre ord et godt gjennomdiskutert og innarbeidet begrep i folkehøgskolene.

Begrepet «*folkeopplysning*» står i en historisk kontekst. Dette var i opplysningstiden nært knyttet til tanken om å tilføre folket generelt mer kunnskap. Denne kunnskapen kom ovenfra, fra myndigheter og embedsmenn som ble sett på som autoriteter for kunnskap og sannhet. Dette ivaretas i dag i stor grad gjennom det ordinære skoleverket i grunnskole og videregående opplæring, samt høyere utdanning. Det er knyttet til de ønsker og planer som myndighetene har for opplæring av sine medlemmer.

I Grundtvigs levetid ble *folkelig opplysning* løftet frem som en uvurderlig kilde til opplysning. Den kunnskapen som folk hadde om seg selv, sitt eget arbeid, sine egne narrativ om eget liv og ikke minst den kunnskap og mytologi som ble knyttet til en nasjon ble tatt frem i lyset, - med andre ord opplysning nedenfra. Dette ble avgjørende for å myndiggjøre folket, og for utviklingen av et folkelig og levende demokrati. Også i dag er dette avgjørende viktig for å invitere til personlige, sosiale og

samfunnsrelaterte dannelsprosesser. Dette er folkehøgskolens hovedhensikt, og er i dag knyttet til en *pedagogikk* med sterk elevmedvirkning, og dialog i sentrum som bærende element. Denne kunnskapen og øvelsen i demokratisk praksis er viktig for å holde et deliberativt demokrati ved like, skape aktive deltakere og sikre borgerlig offentlighet.

Distinksjonen mellom disse to begrepene er viktig for å kunne se folkehøgskolen som et tydelig pedagogisk alternativ. Forståelsen og begrepsbruken er sentral for å kunne virkeliggjøre folkehøgskolens dannelsoppdrag, og som kvalitetsnorm for evaluering av skolens pedagogiske tilnærming og arbeid. «*Folkelig opplysning*» må derfor være begrepet som blir brukt i formålsparagrafen. (For en utdypende artikkel kan vi vise til Arild Mikkelsens bidrag i magasinet «[Folkehøgskolen](#)» nr. 02 - 2023.) Vi ber om at begrepet «*folkelig opplysning*» blir brukt i formålsparagrafen.

Begrepet *aktivt medborgerskap* bidrar til å understreke folkehøgskolens målsetting om å bidra til demokratiske dannelsprosesser, ikke bare forstått som deltakelse i demokratiske organer, men som medvirkning og plikt til å vedlikeholde deliberative demokratiske prosesser på alle arenaer og nivå i samfunnet. Begrepet *menneskeverd* understreker kjernen i frilynt folkehøgskoles menneskesyn. De øvrige begrepene i forslaget til ny formålsparagraf ønsker vi ikke å ta i bruk, da vi anser at disse gjør formålsparagrafen vanskeligere å forstå, de tilslører heller enn å presisere.

FHF slutter seg derfor til følgende forslag til formålsparagraf:

Folkehøgskolens formål er å fremme allmenndanning, folkelig opplysning, aktivt medborgerskap og menneskeverd.

Den enkelte folkehøgskole har ansvar for å fastsette verdigrunnlag innenfor denne rammen.

De øvrige begrepene og formuleringene som utvalget foreslår er alle viktige momenter. Å trekke frem akkurat disse formuleringene kan likevel innsnevre formålet, og bli ekskluderende for andre viktige perspektiver.

Vi vil også generelt advare mot å bruke begrepene og formuleringene i formålsparagrafen som måleparameter for kvalitet i folkehøgskolen. Kvaliteten i hver enkelt elevs utvikling kan ikke måles gjennom å sammenlikne elevene med hverandre, men gjennom å registrere hvordan hver elev oppfatter at de lykkes over tid. Toneheim folkehøgskole har kommentert dette slik: *Vår måte å jobbe på kan ikke evalueres gjennom samme metoder som brukes på målbare verdier. Myndighetene vil aldri kunne kontrollere at det er kvalitet i folkehøgskoler som jobber på denne måten. Det kan ikke skrives rapporter om hvordan en ungdom reflekterer seg frem til en ny trygghet og et sterkere fundament for sin tilværelse.*

Økt regulering og tilsyn

Transparent forvaltning og ansvarsdeling

Folkehøgskoleforbundet anerkjenner utvalgets ønske om mer åpenhet og transparens i folkehøgskolesektoren. Vi mener at forslaget om å kreve at folkehøgskolens driftsform skal være enten stiftelse eller aksjeselskap, må avvises. Det vil være svært ressurskrevende, det vil i stor grad innskrenke skolens organisasjonsfrihet, og det fremstår som et urimelig omfattende tiltak sett oppimot risikoen for at skolene skal gjøre ulovlige disponering.

Utvalget sier selv at de ikke har kompetanse til å vurdere hva dette vil koste, og her mener vi at de fullstendig har undervurdert både hvor krevende dette vil være å gjennomføre, og hva det vil koste.

Man vil også frata mange av skolene å stå videre i en lang tradisjon av lokalforeningers engasjement og eierskap. Folkehøgskolene er små virksomheter, vi mener at myndighetene ikke vil ha vansker med å kontrollere at statstilskuddet kommer elevene til gode, gjennom rapportering og tilsyn.

Dette forslaget er ett av flere som i enda større grad enn i dag skal sikre at offentlige midler kommer elevene til gode, og som garanti for at statstilskuddet benyttes i tråd med regelverket. Den 16. juni 2017 fikk folkehøgskoleloven tilføyd § 4 a Krav til bruken av offentlige tilskudd og elevbetalinger. Vi mener at denne lovreguleringen, eventuelt i samvirkning med andre tiltak for utvidet rapportering og tilsyn foreslått av Folkehøgskoleutvalget, vil være tilstrekkelig til å sikre dette.

Det er 10 frilynte kommunale-/fylkeskommunale skoler. Et slikt krav om å endre organisasjonsform vil kunne ha utilsiktede konsekvenser. I våre høringsrunder er disse skolene alle bekymret for hva dette vil bety for deres tilknytning til kommunen/fylket.

[Forslag 55 om styrets ansvar, endring til at daglig ledelse skal ansette lærere og annet personell](#)

Dette er vi i all hovedsak enig i, med en vektlegging av at ansattes representasjon i tilsettingsutvalg er nødvendig. I dag er det styret som ansetter, og ansatte er sikret medvirkning i ansettelse og oppsigelser, ved sin lovbestemte styreplass. Mange vil mene at ansatte er sikret medvirkning ved ansettelse gjennom tillitsvalgte, slik man kjenner ordningen fra KS hvor prosedyrer ved utlysning og kunngjøring av stillinger, utvelgelse til, og intervju av aktuelle kandidater skal drøftes, og arbeidsgiver som fast ordning sender søkerliste til tillitsvalgte.

Langt de fleste skolene er bundet av Landsoverenskomst for Utdanning. I Hovedavtalen Virke § 10-3 står det:

1. Virksomheten skal på et tidligst mulig tidspunkt drøfte med forbundets tillitsvalgte:
c) Sysselsetting, herunder planer om utvidelser og innskrenkninger.

1. Før virksomheten tar avgjørelser i saker som får betydning for sysselsetting og arbeidsforhold, skal de tillitsvalgte ha anledning til å fremlegge sine synspunkter.

I dag har ansattes representant i styret mulighet til å etterspørre hvilken medvirkning de ansatte har hatt i prosessen. Det er imidlertid ikke kun i ansettelse dette blir viktig, men også ved oppsigelser. Folkehøgskolesektoren er svært konkurranseutsatt, og oppsigelse av lærere som ikke lengre har en kompetanse som er etterspurt, skjer jevnlig. I dag krever dette et styrevedtak, og rektorene har således et godt og betryggende organ for behandling av oppsigelsessaker. Dersom loven endres på dette punktet, vil ansettelsesutvalget også måtte få denne oppgaven.

[Forslag nr. 11 om endring av folkehøgskolelovens § 5a](#)

FHF støtter utvalgets forslag nr. 11 som sier at folkehøgskolelovens § 5a om læringsmiljø endres slik at det står at læringsmiljøet skal være innrettet for elever av alle kjønn. Forslaget kommer fra elevrådet ved Åsane folkehøgskole. Folkehøgskoleloven ble gjennomgått på et elevrådsseminar for elevrådene i gamle Hordaland fylke, og alle deltakerne var enige om at formuleringen i dagens lov burde endres.

[Krav til rapportering](#)

FHF støtter en videreføring av ordningen med selvevaluering slik den fungerer i dag gjennom lovpålagte krav til prosedyrer for kvalitetssikring, kvalitetsutvikling og medvirkning i folkehøgskolen.

En samvittighetsfull bruk av dette verktøyet sikrer god evaluering og fokus på faglig og pedagogisk kvalitet på den enkelte skole. For å kvalitetssikre at skolene arbeider systematisk med kvalitetsutvikling foreslås det at det forskriftsfestes at styrene på den enkelte skole, årlig skal behandle selvevalueringsrapporten. Folkehøgskolens samfunnsmandat, slik det kommer fram i lovens formålsparagraf, bør i all hovedsak være grunnmuren for arbeidet med selvevalueringsrapporten. Et pålegg om å forankre læringsprogrammet i formålsparagrafen kan synliggjøre hvordan skolen som helhet i sine undervisningstilbud innretter sin metode og pedagogikk slik at folkehøgskolens formålsparagraf blir ivaretatt. Dette arbeidet kan i liten grad tallfestes og systematiseres i en selvevalueringsrapport.

FHF støtter også forslaget om innsending av en årsrapport til Utdanningsdirektoratet, som beskrevet i forslag nr. 36.

Økt kvalitet i folkehøgskolesektoren

Kursplan

FHF støtter intensjonen om å forankre pedagogikken og læringsprogrammet for de enkelte kurstilbud i formålsparagrafen. Dette gjelder ikke bare «en vesentlig del av kurset», men skal omfatte all virksomhet ved skolen. FHF vil påpeke at folkehøgskolens internat er også en del av det pedagogiske tilbudet og må inngå i vurderingene opp mot formålsparagrafen.

Ordet *kursplan* kan likevel være problematisk. Det gir føringer i retning av at ethvert kurstilbud i folkehøgskolen skal ha en plan med klare temaer og aktiviteter som skal gjennomgås. En kan få lignende inntrykk i markedsføringen av skoler og linjer. Et pålegg om å forankre læringsprogrammet i formålsparagrafen kan være fruktbart dersom fokuset er på hvordan skolen som helhet i sine undervisningstilbud, innretter sin metode og pedagogikk, slik at folkehøgskolens formålsparagraf blir ivaretatt. Et mer detaljert lovforslag der linjer spesifikt blir pålagt kursplaner vil detaljregulere noe som fungerer godt i dag uten rigide regler. Elevmedvirkning er et grunnleggende pedagogisk prinsipp og vil medføre at en linjes innhold vil bli ulikt fra år til år, folkehøgskolelæreren vil i stor grad ta utgangspunkt i elevenes interesser. Elever blir invitert inn i praksisfellesskap der både lærere og elever er ressurspersoner.

Pedagogisk kompetanse

Undervisningspersonalet

Å være lærer i folkehøgskolen er krevende. Det blir stilt store krav til både personlig integritet, pedagogiske og faglige kunnskaper og i tillegg evne til å bygge og stå i trygge relasjoner. Alt dette som grunnlag for å skape et læringsrom basert på gjensidig tillit og likeverdige samtaler. Å ansette de rette personene er derfor avgjørende for skolens kvalitet.

Vi hilser forslaget om at folkehøgskolene skal få tilgang til tilskuddsordninger for videreutdanning av lærere, velkommen. Videreutvikling av en egen utdanning i folkehøgskolepedagogikk er et ideal, men vanlig lærerutdanning gir også et godt grunnlag for å arbeide i folkehøgskolen.

Det vil alltid være en spenning mellom å prioritere en bred allmenn orientering og spisskompetanse i fag. Folkehøgskoleforbundet ser det som viktig at pedagoger i folkehøgskolen har lærerutdanning. En bred undervisningskompetanse er viktigere enn ensidig spisskompetanse, men fagkunnskap innen eget arbeidsfelt, i kombinasjon med evne til omstilling, er likevel også viktig i folkehøgskolen.

Forskrift til folkehøyskoleloven åpner for at skolene kan tilsette på bakgrunn av kvalifikasjonskrav de selv stiller. Skolene forteller at det kan være krevende å finne noen som både har lærerutdanning og riktig kompetanse til å undervise en spesialisert linje. Mange skoleledere ønsker å forplikte den som blir ansatt til å ta pedagogisk utdanning innen en viss tid, og dersom folkehøgskolene får tilgang til tilskuddsordning for videreutdanning av lærere, vil mange sette et slikt krav for ansettelse.

Folkehøgskoleforbundet mener at det også i det videre vil være et behov for at forskriften åpner for et unntak fra kompetansekravet. Folkehøgskolen har lærere som henter sin legitimitet overfor elevene ved at de også er utøvende kunstnere innen blant annet musikk, film og visuell kunst, og likeledes lærere som også selv praktiserer faget de underviser i som for eksempel idrettsutøvere og håndverkere. Det er avgjørende viktig at disse praktiserer i samsvar med folkehøgskolens pedagogiske plattform, og at danning er målet.

Seljord folkehøgskule kommenterer dette i sitt høringsnotat slik: *Vi støtter krava til høg del tilsette med relevant pedagogisk kompetanse. Likevel har vi god erfaring med å nytte realkompetanse på fleire felt, t.d. innan musikk, ekstremспорт/friluftsliv og handverk. Vi ynskjer å halde fram med dette.*

Soialpedagogisk arbeid

Læring i folkehøgskolen skjer på mange ulike arenaer. Danningsprosesser er ikke begrenset til å finne sted innenfor definerte undervisningssituasjoner. Det er derfor svært viktig å belyse det pedagogiske innholdet også utenfor den ordinære undervisningstiden. Danningsprosesser er fundamentert på pedagogisk kompetanse, engasjement og i evne til å stå i relasjoner og ikke minst skape gode dialoger og samtaler. Måten et personale kan presentere seg, bruke sitt eget liv og egne erfaringer sammen med elevene, har også i denne sammenheng stor betydning. Dette arbeidet kan gjøres av flere enn det pedagogiske personalet. Det er derimot viktig at arbeidet på de sosialpedagogiske arenaene har en overbygning av pedagogisk karakter. Systematisk arbeid, planlegging og evaluering bør være tydelig definert og organisert, stå i forhold til lovens formål og den enkelte skoles verdigrunnlag. Dette arbeidet bør ivaretas og ledes på en ansvarlig måte av personer med pedagogisk kompetanse, - men kan utføres av et spekter av ansatte eller andre.

Folkehøgskoleforbundet er svært oppmerksom på den sammensatte utfordringen en står i som ansatt i folkehøgskolen. Følgende er utgangspunktet i FHF's idé- og prinsippprogram:

«Et særtrekk ved folkehøgskolen er det flerstemte læringslandskapet ved skolene. Læring skjer i mange ulike sammenhenger og på mange ulike områder i løpet av skoleåret. Skolene har et pedagogisk program som både omfatter helhetlige undervisningsopplegg sammen med lærerne, praktiske oppgaver som løses sammen med hele personalet og et sosialpedagogisk opplegg som bruker det potensialet som ligger i internatet som læringsarena.»

Det kan være krevende for små virksomheter å sørge for etter- og videreutdanning for sine ansatte, både økonomisk og praktisk å avsette tid i det komprimerte folkehøgskoleåret. Det er derfor være svært viktig at folkehøgskolene også får ta del i eksisterende stipendordninger for etter- og videreutdanning av undervisningspersonale.

Innsamling av data og elevundersøkelse

FHF har forståelse for at myndighetene ønsker et bedre kunnskapsgrunnlag om folkehøgskolesektoren, og er positive til at informasjon om skolene er transparent og tilgjengelig, og at det samles inn data som gir et godt bilde av driften. Dersom det er en utfordring at informasjon

ikke er godt nok offentlig tilgjengelig, er organisasjonene i folkehøgskolen positive til å se på hvordan en kan bidra til å gjøre eksisterende materiell mer tilgjengelig og transparent.

FHF ser at en form for «student/elev-barometer» kan være et nyttig verktøy for å synliggjøre elevenes tilfredshet med kvaliteten i den enkelte folkehøgskole. Skoleslutt-undersøkelsen er i dag en god indikator for den enkelte skole, men denne er ikke offentlig tilgjengelig. Siden folkehøgskolene er små utdanningsvirksomheter, må et framtidig «studentbarometer for folkehøgskolestudenter» utformes med forsiktighet og i samarbeid med FHSR.

Forskning

Kunnskapsgrunnlaget om folkehøgskole er mangelfullt, og vi støtter fullt ut at det settes av midler til å forske på folkehøgskole. Samfunnsoppdraget til folkehøgskolene er nært knyttet til formuleringene i formålsparagrafen *danning og folkeopplysning*. Danningsperspektivet etterlyses i opplæring og undervisning på alle nivå i Norge, og folkehøgskolene har dette som sitt særlige oppdrag.

Økt mangfold i folkehøgskolen

Søknad og inntak til skolene

NOU-rapporten foreslår at folkehøgskolene skal ha en felles søknadsfrist og felles dato for første utsending av tilbud. FHF viser til at det er løpende opptak til folkehøgskolene gjennom hele året. Ordet «søknadsfrist» er derfor lite relevant. Gjennom en «gentlemen's agreement» er det bestemt at 1. februar er felles dato for å sende ut tilbud til det kommende års elever. Det er ikke ønskelig med en lovbestemt fellesdato, da dette kan hindre folkehøgskolesektoren å eventuelt endre tilbudsdato dersom folkehøgskolene skulle trenge dette i konkurranse med andre tilbud elevene vurderer. Folkehøgskolene kan selv i fellesskap ha ansvar for hvilken dato søkere får svar.

Kriterier for inntak til den enkelte skole skal komme tydelig frem i informasjonen fra skolen. Skolens autonomi er avgjørende, og inntaksbestemmelsene må avgjøres av den enkelte skole. Karakterer og fravær fra videregående skole eller grunnskole skal ikke være inntakskriterium i folkehøgskolen.

Makspris for elevbetaling

FHF mener at alle kostnader ved et folkehøgskolekurs skal framkomme i skolens markedsføring. Informasjonskontoret for folkehøgskolen (IF) har utarbeidet retningslinjer for hvordan utgifter til et skoleår skal presenteres. Vi støtter ikke forslaget om en makspris for et folkehøgskoleår. At alle skoler har et tilbud innenfor Lånekassens ramme er ønskelig og noe skolene vil jobbe for, men det må være opp til den enkelte skole å tilby et slikt linjetilbud.

For å sikre bedre representativitet i folkehøgskolene er det en målsetting å rekruttere flere elever med annen kulturell bakgrunn enn norsk. Den viktigste årsaken til at disse gruppene er underrepresentert er ikke økonomi, men kjennskap til skoleslaget og kunnskap om den læring, modning og kulturkunnskap som skolene formidler. Folkehøgskoleorganisasjonene ønsker et større i skoleslaget og arbeider aktiv for å sikre dette.

Reiser

Reduksjon av reisevirksomheten i folkehøgskolen har vært et tema i mange år. FHF viser til folkehøgskolenes eget bærekraftvedtak og at skolene selv er opptatt av å begrense antallet lange studieturer

utenlands og at det oppfordres til maks en studietur per elev:

<https://www.folkehogskoleradet.no/berekraftvedtak>

Dette er også forankret i FHF's landsmøtevedtak fra 2019: «Landsmøtet vedtar styrets forslag til forbundets strategi for å bidra til at folkehøgskolen bringes i front for det grønne skiftet.» Landsmøtet vedtok ambisiøse målsettinger og dannelsesmål for sitt arbeid med bærekraft, bl.a.: «Arbeide for at folkehøgskolene gjennom sin undervisning plasserer seg fremst i utviklingen av bærekraft og værekraft som dannelse.» og «Arbeide for at folkehøgskolene og forbundet implementerer stadig mer bæredyktige løsninger og rutiner for drift.»

Der innholdet i reisen er viktig for å nå dannelsesmålene i et kurs, skal det tydelig framkomme at reisen er nært knyttet til formålsparagrafen og den enkelte skoles verdigrunnlag, og den enkelte linjes målsettinger. Reiser skal ikke være frivillige, men en del av det pedagogiske og faglige innholdet i kurset. Det er også en forutsetning at en reise alltid skal gi en *merverdi* knyttet til å nå kursets målsettinger. Dag Hareide presiserer i magasinet «Folkehøgskolen» nr. 3 – 2009, tre grunnregler for en folkehøgskolereise: «*Økologiske hensyn, gjensidighet og solidaritet, dannelse.*»

En folkehøgskole har i sitt høringsnotat også lagt vekt på at mange unge reiser uansett, og reiser i regi av en folkehøgskole gir et langt bedre innhold: *Det er rimeleg å tru at mange av desse vil velje å reise på eigen hand i staden for å reise med ein folkehøgskule. Dette kan bli ein tap – tap situasjon der folkehøgskulane får færre elevar og ungdom får dårlegare reiseopplevingar.*»

Tilrettelegging og tilskudd

FHF støtter forslaget om at dobbelt elevtilskudd skal utløses ved dokumentert behov uavhengig av hvor mange elever folkehøgskolen har det aktuelle året. Pengene må overføres til skolen det aktuelle året, da dette er penger som er knyttet til særlige tiltak for dobbelttallende elever.

Dobbelt elevtilskudd må i første rekke gjelde elever som har spesielle behov. Skolene er ellers fri til å ta inn elever under 18 år, men dette bør ikke utløse dobbelt tilskudd. Folkehøgskolenes dannelsesoppdrag legger til grunn et faglig nivå over videregående skole. De dannelsesprosesser, samtaler, refleksjonsprosesser og aktiviteter som folkehøgskolene inviterer sine elever inn i, skal være på et nivå som krever et modningsnivå som 16-åringer vanligvis ikke har oppnådd. Vi ønsker derfor ikke å stimulere til flere 16-åringer i frilynt folkehøgskole. Det er heller ikke ønskelig å legge økonomiske insentiv til grunn for å ta inn flere i denne aldersgruppe på skolene. Folkehøgskolens «grunnlegger» N. F. S. Grundtvig brukte begrepet *åndens skapertime* for å understreke at det var viktig at elevene var gamle nok til å kunne ta ansvar for sitt eget liv.

FHF støtter intensjonen om at alle folkehøgskoler skal være universelt utformet, men at dette må utredes nærmere. Før en slik utredning foreligger, med forslag til ekstra finansiering, bør det ikke settes sluttdato for et slikt arbeid. Krav om universell utforming må gjelde nye skoler og nye skolebygg.

Dimensjonering av folkehøgskolesektoren

Nye skoler, elevtall

FHF støtter at det utarbeides kriterier for godkjenning av nye skoler. Dette arbeidet bør gjøres i samarbeid med FHSR. Som NOU-rapporten understreker er det viktig at en faglig godkjenning ikke automatisk betyr oppstart av en ny folkehøgskole. Det må også være sammenheng mellom oppstart av nye skoler og økte midler i tilskuddsrammen. At Utdanningsdirektoratet får myndighet til å gi

faglig godkjenning ser vi på som en trygghet for helheten i folkehøgskolelandskapet og opprettelsen av nye skoler.

FHF mener også at en nedre grense for oppstart på 20 elever vil være vanskelig å praktisere ettersom det vil skape stor usikkerhet hos skolen, elevene og de ansatte om oppstart. Folkehøgskolene tar opp elever helt fram til skolestart og det er helt umulig å vite hvor mange elever som faktisk begynner på skolen før skoleåret er i gang.

Kurs av kortere varighet

Folkehøgskolenes demokratiske dannelsingsoppdrag bør omfatte alle aldersgrupper for å kunne virkeliggjøre idealet om «En folkehøgskole for alle». FHF mener det er viktig at folkehøgskolene ivaretar en bredde innenfor aldersgruppene og at kurs for alle aldersgrupper etter avsluttet grunnskole spiller en viktig rolle i å ivareta et folkelig dannelsesfokus, kultur og historie nasjonalt og lokalt.

Seniorskolene understreker at de har de overordnede mål og verdier i folkehøgskoleloven som grunnlag for sitt arbeid. Kursene bidrar til å fremme allmenndanning, folkeopplysning, aktivt medborgerskap og menneskeverd. Dette er viktig for alle og seniorskolenes kurs bidrar slik til livsmestring i en stadig mer kompleks verden. Læring ikke har en aldersbegrensning, og eldre har også mye å bidra med i ivaretagelse av kunnskap og livserfaring. Læring på seniorskolene skjer i folkehøgskolens ånd, i fellesskap med andre og internatlivet spiller en viktig rolle. Undervisningen stimulerer til å ta i bruk egne ressurser for å leve et godt og meningsfullt liv. Høy kvalitet på seniorskolenes kurs, bidrar til å ta vare på kunnskap, kulturarven og forståelse av fortid og nåtid. Skolene legger også vekt på samarbeid med lokalmiljøet, frivillige lag og organisasjoner. I den norske befolkningen vil det være et økende antall eldre i årene som kommer og behovet for å ivareta livslang læring vil bli tilsvarende stort. Skolene understreker at fjerning av unntaksbestemmelsen i folkehøgskolelovens §8 vil føre til at disse skolene ikke kvalifiserer for tilskudd og må avvikles.

FHF derfor at det kan være klokt med en gjennomgang av innhold, rolle og mulighetsrom for «senior-folkehøgskolene» enten som unntak fra krav i folkehøgskoleloven, eller innenfor folkehøgskolelovens rammer. Dette for å tydeliggjøre skoleslagets innhold og mål for livslang læring og som «En folkehøgskole for alle». «*Vi oppfordrer sterkt til at begge skolene videreføres der de hører hjemme - innenfor i folkehøgskoleloven!*» (Geir Nydal, rektor, Nordnorsk Pensjonistskole)

Elevstipendiatorordningen

Folkehøgskolerådet har rådgitt skolene gjennom rundskriv, for å bidra til å skape en god struktur for elevstipendiatorordningen innenfor lovens rammer. FHF mener at det fortsatt bør være slik fordi elevstipendiatene er, og skal fortsatt være, ordinære elever med samme rettigheter og plikter som andre elever. Elever som følger et undervisningsopplegg som innebærer oppgaver og muligheter knyttet til et ledertreningsprogram eller et spesifikt område/oppgave på skolen, skal på lik linje med andre elever ha tydelige rammer og avklart innhold for sitt undervisningssår. Dagens praksis bør gjennomgås i samarbeid med FHSR, og det bør utarbeides et kortfattet regelverk knyttet til hvilke krav og forventninger som kan stilles til elevstipendiaten. Hver enkelt skole må selv utarbeide fagplaner og ta stilling til kostnader for stipendiatene ved sin skole og for sine kurs.

Folkehøgskolens tilskuddsmodell

FHF støtter en fortsatt tredeling av tilskuddsmodellen i basistilskudd, elevbasert tilskudd og «tilskudd til folkehøgskolebygg». Vi mener derimot at det er uklokt å regulere og låse fast hvor stor andelen av

rammen de ulike tilskuddskomponentene skal utgjøre. Siden folkehøgskolenes tilskudd overføres som rammebevilgning mener FHF det er bedre at reguleringen av tilskuddene skjer i samsvar med de økonomiske forholdene i samfunnet ellers, med den fleksibilitet og medvirkning som har vært praksis i mange år. Dette ivaretas best gjennom en innstilling fra FHSR til direktoratet, som i dag.

FHF anbefaler å beholde godkjent internatkapasitet, basert på faktiske senger på skolene, og et maksimalt elevtall som er 20 prosent høyere enn antall senger. Dette for å ta høyde for dobbelttallende elever og kortkurselever. Friske midler tilføres slik at skolene får tilskudd for sitt faktiske elevtall.

Toneheim folkehøgskole understreker i sin høringsuttalelse at forslagene fra NOU utvalget om omlegging av tilskuddordningene, vil ramme økonomien for de store skolene spesielt hardt. Toneheim har et systematisk og bevisst forhold til sitt ideologiske arbeid overfor elevene, men ser klart at de løsningene som blir forslått i ny NOU vil redusere skolens muligheter til å holde fast på de kvalitetene som holdes høyt av et samlet personale. Det blir også fremholdt at det ikke finnes dokumentasjon på at store skoler er mindre hensiktsmessige i forhold til folkehøgskolens pedagogiske modell.

FHF mener at hvem som søker og tildelinger av tilskuddet skal være transparent og offentlig tilgjengelig. Det kan forskriftsfestes at husleietilskuddet skal forbeholdes bygg som folkehøgskolene eier selv eller leier til vilkår som om de skulle eie dem selv. Tilskuddet skal fortsatt forvaltes av direktoratet mens FHSR har innstillingsrett.

Supplerende forslag

- Omdøpe Folkehøgskoleloven til *Folkehøgskoleloven* – de fleste bruker denne skrivemåten.
- Elever i folkehøgskolen får samme finansierings-/lånemuligheter som studenter i høyere utdanning.
- Et folkehøgskoleår regnes inn som en del av alternative opptaksmåter i forslag til ny opptaksmodell til universitet og høyskole.
- Folkehøgskolen som en tydelig danningsinstitusjon godskrives studiepoeng.
- Det må legges til rette for at elever etter Folketrygdlovens § 10 6. og 7. får mulighet til å velge et år på folkehøgskole på lik linje med andre ungdommer.